

Sayı / Number : 1 (1)	2026
ISSN:	utabilim@gmail.com

Araştırma Makalesi / Research Article

**ROMA'DA ASKERİ DİKTATÖRLÜĞÜN
BAŞLANGICI: SULLA**

Ömer ŞİMAY*

Özet: Bu çalışmada Roma Diktatörü Lucius Cornelius Sulla'nın Roma Cumhuriyet rejimine karşı gelmesi ve diktatörlüğünü kalıcı hale getirmesi incelenecektir. Ayrıca Sulla'nın askeri kariyeri ve siyasi reformları incelenecek, askeri gücünü kullanarak Roma Cumhuriyetinin temellerini nasıl sarstığı ortaya konulacaktır. Bunun yanı sıra Sulla'nın Gaius Marius ile girdiği iç savaştan ve kendisine karşı gelenleri tasfiye etmek için hazırladığı yasaklılar listesi hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Roma, Roma Cumhuriyet Dönemi, Lucius Cornelius Sulla, Gaius Marius, Roma Diktatörlük.

**THE BEGINNING OF MILITARY
DICTATORSHIP IN ROME: SULLA**

Abstract: This study examines the defiance of Roman Dictator Lucius Cornelius Sulla against the Roman Republican regime and his efforts to render his dictatorship permanent. Furthermore, Sulla's military career and political reforms will be analyzed, demonstrating how he destabilized the foundations of the Roman Republic through his military power. Additionally, the study provides insights into the civil war between Sulla and Gaius Marius, as well as the proscription lists he established to purge his opponents.

Key Words: Rome, Roman Republic Period, Lucius Cornelius Sulla, Gaius Marius, Roman Dictatorship.

* Yüksek Lisans Mezunu, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı, ORCID: 0009-0005-2869-5347, simay9559@hotmail.com.

Giriş

MÖ 146'da III. Kartaca Savaşı'ndan zaferle ayrılan Roma, Avrupa'nın büyük bir kısmını ve Afrika'nın da bir kısmını topraklarına katmış bulunuyordu. Ayrıca Roma, Büyük İskender'in İmparatorluğunun bölünmesinden sonra ortaya çıkan halef krallıkları da bertaraf edip bütün Akdeniz'e hâkim olmuştur.

Yalnız Roma, dünya gücü olarak değil de bölgesel bir güç olarak teşkilatlanmıştır. Eninde sonunda yeni toprakların ele geçirilmesiyle küçük ve bölgesel bir cumhuriyet yönetimiyle kontrol edilmesi imkânsız hale gelecekti. Romanın siyasi hayatını asırlar boyunca karakterize etmiş olan ortak amaç istikrarı ve birliği bozulmaya başlamıştı. Siyasetçiler amaçlarına ulaşabilmek için şiddete başvurdular. Aynlıklar iç savaflara dönüşüyordu. Bu dönemde cumhuriyet yönetimi sarsılıyor ve yerini askeri diktatörlüğe bırakıyordu.

Müttefikler Savaşı

Roma, İtalya'da müttefik konumunda yaşayanlara vatandaşlık hakkı tanııyordu. Bu durum Roma için çok büyük bir kriz oluşturmaktaydı. Bu krize çözüm girişiminde bulunan ve reform paketi hazırlayan Livius Drusus'un öldürülmesiyle müttefikler isyan etti. Müttefik kentler bir konfederasyon olarak birleştiler. Roma'dan istedikleri vatandaşlık hakkı için silahlanıp saldırıya geçtiler. MÖ 91-88 arasında gerçekleşen bu savaşa "Müttefikler Savaşı" ya da "Sosyal (Toplumsal) Savaş" denir. Müttefikler Roma'ya yenilmesine rağmen istedikleri vatandaşlık hakkını aldılar. Roma savaştan birkaç yıl sonra birçok kişiye vatandaşlık hakkı verdi.¹

Eski Roma-İtalya Federasyonu, Sosyal Savaştan sonra bütün özgür yurttaşlar vatandaşlık hukuku bakımından birbirine eşit olduğu bir birleşik devlete dönüştü. Bütün İtalyan kentleri, Roma tipi kent (Municipia Civium Romanorum) kurabilme hakkını elde ettiler ve Roma İtalya devletinin başkenti oldu.²

İlk Askeri Diktatörlük ve Roma'nın Tepkisi

¹ Oğuz Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008 s.213.

² V. Diakov-S. Kovalev, *İlkçağ Tarihi-2 Roma*, Yordam Kitap, İstanbul, 2011, s.97.

MÖ 1. yüzyılda Mithridates Roma'nın baş düşmanıdır. İtalya'da barış ortamının oluşması ile Roma Mithridates'e karşı daha etkin tutum sergilemiş ve doğu eyaletlerinin isyanını bastırabilmiştir. Roma Hellas ve Asya'da savaşmak için güçlü bir "Doğu Ordusu" kurmuştur. Bu ordu Campania'nın Nola kentinde toplanmıştır. Müttefikler Savaşı sırasında namı yükesele Lucius Cornelius Sulla'nın birlikleri Doğu Ordusunun büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Konsüllüğe yükseltile Sulla aynı zamanda Doğu Ordusunun başına getirilmiştir.³

Mithridates tehlikesi en çok Asya'da yatırımları bulunan Romalı ve İtalyan tüccar ve tefecileri tedirgin ediyordu. Bu kişiler Sulla'nın Mithridates'i yendikten sonra devletin bu bölgede tekeline koruyacağını bildikleri için Doğu Ordusu komutanlığına kendi adamları olan Gaius Marius'un geçmesini istiyorlardı. Sulla'nın ve askerlerinin acımasız davranışları yüzünden vatandaşlığını yeni elde etmiş İtalyan alt ve orta tebaası da Marius'un Doğu Ordusu komutanı olmasını istiyordu. Yeni yurttaşların siyasi hakları yeni kurulan on tribusa yazılmasıyla kısıtlanması yeni yurttaşlar ile eski yurttaşlar arasında demokratik eşitsizlik oluşturmaktaydı. Bu sebeple tam eşitlik ve yeni yurttaşların eski otuz beş tribusa paylaşılması sorunu en büyük problem haline gelmişti. Marius'un yandaşlarından demokrat tribunu Publius Sulpicius Rufus, MÖ 88'de bu yönde bir yasa tasarısı sundu. Bu yasa tasarısına göre Romalı olan Halk Meclisi İtalyalaşıyor ve İtalyan öğeler ağır basmaya başlıyordu. Bu tasarı Roma'da eşi benzeri görülmemiş bir çalkantıya neden oldu. Lakin yasa onaylandı ve yeni yurttaşlar bütün Roma tribunuslarına paylaştırıldılar. Ayrıca Halk Meclisi, Doğu Ordusu komutanlığından Sulla'yı alıp Marius atadı. Sulla doğruca Nola'ya gidip askerlerine isyan çağrısı yaptı ve lejyonlar şehri kuşatmış halde yeni kararı tanımadıklarını söylediler. Sulla lejyonların başına geçti ve Marius tarafından gönderilen askerleri bertaraf ettikten sonra anlaşma önerilerini geri çevirip bütün kapıları ele geçirdi. Daha sonra başkente doğru yürüyüşe geçti. Halk Marius'un tarafını yani demokratları tutuyordu. Asiler burada demokrat halkın umutsuz savunmasıyla karşılaştılar ve bu savunmayı kolayca aştılar.

³ Jane Penrose, *Roma Ordusu Roma Savaş Makinesi'nin Tarihi*, Kronik Kitap, İstanbul, 2020, s.58;Diakov-Kovalev, "a.g.e.", s.97.

Sulpicius ölmüştü. Yenilen Marius ve diğer demokrat önderler kaçtılar. MÖ 88'de Roma Sulla'nın eline geçmişti.⁴

Bu zaferin iki anlamı vardı. Birincisi ordu sivil yönetim karşısında zafer kazanmıştı. Ordu sadece devleti koruma ve savunma amacıyla değil aynı zamanda kendi iradesinin Halk Meclisinin, Senatonun ve öteki idare organlarının iradesinden daha güçlü olduğu göstermişti. İkinci anlamı ise gericilerin zaferiydi. Sulla'nın aldığı ilk tedbir halkın demokratik iradesini söyleyebileceği bütün demokratik kuruluşları yok etmek ve bütün hükümet organlarını kaldırmak oldu. Vatandaşlar "Halk Meclisi"ne toplantıya çağrıldı ve burada halkın bütün politik haklarından arındırıldığı yeni bir anayasa halka zorla kabul ettirildi. Sulpicius yasaları kaldırıldı, yeni yurttaşlar (müttefikler) tekrar yeni kurulan tribuslara dağıtıldılar ve ikinci sınıf vatandaş statüsüne düşürüldüler. Demokratik olan comitia tributalar yasaklandı yalnızca zenginlerden oluşan birinci sınıfın hâkim olduğu comitia centuriata varlığını korudu. Tribunusların elinden veto hakkı alınarak tribunusluk güçsüz bırakıldı. 300 Sulla yandaşının doldurduğu senato idarenin en üst organı ilan edildi. Bütün öneriler comitia centuriata ve Halk Meclisine sunulmadan önce Sulla'nın senatosunda tartışılıp onaylanmalıydı. Bununla birlikte Roma'nın siyasal düzeni adeta 400 yıl öncesine gitmişti ve Roma'yı İtalyan tabanı üzerinde yeniden teşkilatlandırmak hedefiyle başlatılan ilk birleşik demokratik hareket bozgunla sonuçlanmıştı.⁵

Demokratik Düzen Tekrar Geliyor

Yalnız gericilerin zaferi geçici oldu. Sulla doğu seferi için Roma'dan ayrılmalıydı. Halk, düşman gördüğü Sulla'dan ve yönetiminden nefret ediyordu. Konsül adayları MÖ 87'de reddedildi ve halk Lucius Cornelius Cinna'yı konsül seçti. İlk girişim Sulla hakkında dava açılması ve Sulpicius'un yasalarının yürürlüğe girmesi oldu. Bu girişimden sonra Sulla taraftarlarının ve silahlı askerlerinin saldırısı üzerine halk gücü bastırıldı. Konsül Cinna, altı tribunusla birlikte Roma'dan ayrıldı ve Sulla taraftarlarıyla savaşmak için bir ordu topladı. Müttefik kentler yeni konsüle para yardımı sağladı. Hayatta kalmış demokrat önderler, Quintus Sertorius, Marius'un

⁴ Diakov-Kovalev, "a.g.e.", s.97-98.

⁵ Diakov-Kovalev, "a.g.e.", s.98-99.

oğlu genç Caius Marius ve yeğeni M. Marius Gratidianus da konsül Cinna tarafında yer aldılar. Sürgünde olan Marius'ta şehir ve köyde yaşayan kesimden kısa sürede bir ordu kurdu. Bir araya gelen Cinna ve Marius'un orduları başkenti kuşatarak yiyecek ulaşımını kestiler. Cinna haberciler yollayarak başkentte bulunan kölelerin kendisine yardım etmesi halinde onları azat edeceğini söyledi. Bunun üzerine pek çok köle Cinna ve Marius birleşik ordularının tarafına geçmiş oldu. Sulla taraftarlarının gösterdiği savunma bir süre sonra kırıldı ve Sulla taraftarları teslim olmak zorunda kaldılar. Eski anayasa tekrar yürürlüğe kondu ve demokratik yönetim tekrar başa geldi. Sulla ve taraftarları vatan haini ilan edildi ve mülklerine el konuldu. Konsül olarak Marius ve Cinna seçildi. Marius ölünce yerine partinin önde gelen isimlerinden Valerius Flaccus geldi. Cinna MÖ 84 yılında ölünceye kadar üst üste konsül seçildi. MÖ 82'de Marius'un oğlu II. Caius Marius 27 yaşında olmasına ve magistratusluğun kademelerinden geçmemiş olmasına rağmen genç ve etkili bir kişi olarak Cneius Papirius Carbon ile birlikte konsül seçildi. Konsül Valerius Flaccus komutasında bir ordu hazırladı ve Asya bölgesini tekrar fethetmek için Mithridates'in üzerine yolladı. Roma'nın düşmanı olan Epieros ve Makedonia'dan geçen Flaccus, İstanbul Boğazından da geçerek Mithridates'e karşı başarılı savaşlar yaptı.⁶

Gericilerin Faaliyetleri

Sulla taraftarları da bu gelişmeler karşısında boş durmuyordu. Hellas'ta bulunan Sulla'nın ordusuna katılmak için gruplar halinde yurt dışına gittiler. Sulla ve ordusu çok kötü bir durumdaydı. Sulla vatan haini ilan edilmiş ve bu yüzden insan ve malzeme desteği kesilmişti. Üstelik Flaccus'a Mithridatesle savaşırken Sulla ile de savaşması emredilmiş ve Sulla'yı demokratik güçlerin boyunduruğuna alması emredilmişti.⁷

Küçük Asya'nın kuzeydoğusundaki Pontos bölgesinin kralı olan Mithridates; o kadar hırslıydı ki hem annesini hem de kardeşini öldürmüştü, ayrıca kendi kız kardeşiyle evlenmişti. Agresif ve yayılcı politika izleyen Mithridates, Roma'nın Asya'daki

⁶ Diakov-Kovalev, "a.g.e.", s.99-100.

⁷ Diakov-Kovalev, "a.g.e.", s.100.

topraklarına göz dikmişti. MÖ 89'da Mithridates, Roma'nın Pergamon'daki Asya eyaletini istila etmişti. Bunun Romalılar için anlamı toprak kaybetmekten daha fazlaydı. Roma hâkimiyeti altında yaşayan Yunanlılar taraf değiştirmişti. II. Kartaca Savaşı'nda Hannibal'in yaptığı gibi Mithridates de askeri gücünü Roma'nın hoşnutsuz ve intikam almak isteyen eski tebaası Yunanlılar ile arttırdı. MÖ 88 Mithridates Atina'yı Roma'dan aldı ve Rodos Adası'na saldırılar düzenledi. Küçük Asya'dan Roma'yı bertaraf etmek isteyen Mithridates'in sınırları yoktu ve Roma kaçınılmaz olarak Mithridates'in faaliyetlerinden nasibini alacaktı. Ayrıca Mithridates, Küçük Asya'da ve çevresinde yaşayan bütün Romalı vatandaşların öldürülmesini emretti. Bunun sonucunda 80.000 üzerinde Romalı toplu katliama uğradı.⁸

Aynı zamanda Hellas'ta ayaklanma başlamış ve Mithridates'in donanması Pire Limanına demirlemiş vaziyetteydi. Pontos ordusu yüz bin asker, savaş arabası ve çok sayıda süvari ile Trakya, Makedonia, ve Thessalia'da ilerlemekteydi. Vatan haini sayılan Sulla ve beraberindeki beş lejyonu zor ve umutsuz bir durumdaydı. Sulla ve beraberindekiler Roma yönetimini tanımamayı ve kendi şahsi meseleleri olarak Mithridatesle savaşmaya karar verdiler. Maddi güç elde edebilmek için Roma'ya bağlı kalmış Hellas bölgelerinden Aitolia ve Thessalia'dan vergi topladılar. Ayrıca ünlü Delphi ve Olympia tapınaklarının kutsal hazinelerini gasp ettiler. Eski altın ve gümüş eserler parçalanıp eritildi ve para olarak döküldü. Paraların yüzünden Roma tanrıçasının resmi kaldırılıp yerine Sulla'nın resmi basıldı. Ayrıca Sulla ve taraftarları kendi saflarına ücretli Grek askerlerini de çekmişlerdi. Donanma ihtiyacı için de Sulla yardımcısı Licinius Lucullus'u Doğu Akdeniz'e yollayıp Fenike, Sicilya ve Girit korsanlarının teknelerini kiralattı.⁹

Kuzeyden Pontos ordusu gelmeden savaşı kazanmak isteyen Sulla Hellas'taki ayaklanmanın merkezi olan Atina ve Pire kuşatmasını ısrarla sürdürdü. Kuşatmaya daha fazla dayanamayan Atina düştü. Sulla kadın çocuk herkesin kılıçtan geçirilmesini emretti. Sanat eserleriyle dolu olan şehir yağmalandı. Boiotiai, Khaironeia ve

⁸ Penrose, "a.g.e.", s.58-61.

⁹ Diakov-Kovalev, "a.g.e.", s.100-101.

Orkhomenos'ta yapılan savaşlarda iyice güçlenen Sulla güçleri iki büyük Mithridates ordusunu yenerek bütün Hellas'ı Mithridates güçlerinden temizlemiş oldu. Sonra Trakya kıyılarından devam ederek Asya'ya geçen Sulla Mithridates'e son vuruşu yapmaya hazırlandı. Sulla ve taraftarları artık Mithridates'le değil Roma demokrasi ordusunun Asya'da gösterdikleri başarıları ile Roma'nın durumuyla ilgileniyorlardı. Sulla, Arkhelaos aracılığıyla Mithridates ile MÖ 85'te Çanakkale Dardanos'ta barış antlaşması yaptı. Mithridates yalnızca 2.000 talanton miktarında küçük bir vergi karşılığında "Roma Halkının dostu ve müttefiki" sıfatıyla Pontos Krallığı kendisine bırakıldı.¹⁰

Sulla, Roma için aşağılayıcı olan bu antlaşmayı imzaladıktan sonra Roma'nın Asya ordusu üzerine yürüdü. Pergamon'da kuşatma altına aldığı Roma demokratik ordusundan pek çok kimse Sulla karşısında savaşmak istemedi ve Sulla'nın saflarına geçtiler. Sulla kendi saflarına geçen askerlere paralar dağıttı. Böylece Asya bir kez daha Roma'nın elinden çıkmış oluyordu. Sulla burada egemenlik sürmeye başladı. Bu bölge Sulla ve taraftarlarının ağır masraflarını ve zulümlerini çekmek zorunda kalmıştı. Doğudaki işlerini bitiren Sulla MÖ 83'te büyük bir donanma ve orduyla Roma üzerine yürüdü. Sulla'nın Brundisium'a çıktığı haberi duyulunca Roma demokratik güçlerin etrafında birleşmiş bütün İtalya harekete geçti. Roma'yı savunmak üzere bazı kaynaklara göre 200 bazı kaynaklara göre de 400 piyade bölüğünün toplandığı belirtilir. Bunlar 20-40 lejyonluk bir kuvvettir. Toplanan bu orduyu Sulla'nın belirttiğine göre 15 general idare ediyordu. Sulla'nın güçleri toplanan bu orduyu zorlu savaşların ardından bir buçuk yılda yenip şehre girebildiler.¹¹

MÖ 83-82 dönemini kapsayan bu iç savaşta avantaj Sulla'nın tarafındaydı. Daha Brundisium'da karaya çıkar çıkmaz güçlü aileler gruplar halinde Sulla'nın tarafına geçtiler. Sosyal Savaş'ın barışı gerçekleştiren isimlerinden olan Metellus Pius emrindeki birlikleriyle Sulla'nın safına geçti. Aristokrat gençler bile Sulla'nın yanında yer aldılar. Babası ve kardeşi demokratlar tarafından öldürülen Marcus Licinius Crassus, İspanyol askerlerden oluşan bir

¹⁰ Diakov-Kovalev, "a.g.e.", s.101.

¹¹ Diakov-Kovalev, "a.g.e.", s.101-102.

çeteyi Sulla'nın hizmetine getirdi. Cneius Pompeius 3 lejyondan oluşan birliği ile Sulla'nın emrine girdi. Üst sınıfın desteği ile Sulla'nın hazinesi ağzına kadar dolmuştu. Roma demokratik güçlerinin parasal durumu ise çok kötüydü. Bu yüzden Roma askerleri uzak seferler yapmaktan kaçınıyor sadece kendi vatanlarını savunmak istiyorlardı. Hatta Sulla İtalya'ya çıkarma yapmadan önce Cinna İlyria'da onu durdurmak isteyince Roma demokratik güçlerden bir kısım asker Ancona çıkartmasında ayaklanıp Cinna'yı taşıyarak öldürmüştü. Roma için askeri durum güneyde de kötüydü. Sulla Roma ordusunu daha savaşın başında bozguna uğratmış aynı şekil genç Marius'un kuvvetlerini Praeneste'de kuşatıp savaşın bitimine kadar abluka altına almıştı. Sulla MÖ 83'te bütün Güney İtalya'yı ele geçirmiş, Roma'yı almış ve düşmanlarını Kuzey İtalya'ya çekilmek zorunda bırakmıştı. Cinna'nın halefi Papirus Carbo burada hatırı sayılır bir direniş başlatmıştı.¹²

Müttefikler Savaşı'nda çok önemli rol oynayan Samnitler, Sulla ve taraftarları tarafından gaddarca cezalandırılacaklarını bildikleri için herkesten daha büyük bir gayretle savaşıyorlardı. Pontius Telesinus komutasında güçlü bir Samnit ordusu genç Marius ordusunu ablukadan kurtarmak için Praeneste üzerine harekete geçtiler ama başarısız oldular. Ani bir manevrayla Sulla hâkimiyetindeki Roma'ya yönelen Telesinus ilk önce Sulla'ya karşı üstünlük kazandı ama Sulla'ya desteğe gelen Crassus Samnitleri bozguna uğrattı. Esir alınan altı bin Samnit arenaya götürülüp infaz edildi. Daha sonra Samnium öylesine harap edildi ki yüzyıllar boyunca ülke çöl gibi göründü.¹³

Demokratik Düzenin Çöküşü ve Diktatörlüğün Başlangıcı

Bu kanlı iç savaş MÖ 82'de sona erdi. Yıkılan demokratik rejim yerine Sulla'nın gerici şiddet rejimi geçti. Sulla idam edileceklerin listesini hazırlatıp yayınlattı. Cellatları ve katilleri ödüllendirip kaçakların kaçmasına yardım ve yataklık edenleri ağır bir şekilde cezalandırdı. Liste de halkçı partinin ileri gelenleri, yüz senatör, 1.600 kadar atlı yer alıyordu. Sulla'nın askeri birlikleri şehirde listedekileri ararken bir yandan da halkı kılıçtan geçiriyordu. Bu

¹² Diakov-Kovalev, "a.g.e.", s.102.

¹³ Diakov-Kovalev, "a.g.e.", s.102.

kıyım demokratik güçlere yardım eden kent halkları da dâhildi. Hatta Praeneste halkının cezalandırılmasına bizzat Sulla başkanlık etti. Sürgün listeleri eyaletlerde de ilan edilmişti. Demokratların mülklerine de el konuluyordu. El konulan mallar ya açık arttırmada çok ucuz fiyata satılıyor ya Sulla’nın sevgililerine ve gözde şarkıcıları ile oyuncularına dağıtılıyor ya da askerler tarafından yağmalanıyordu. Sulla’nın 23 lejyonu yaptıkları yağmalar yanında savaş ganimeti de aldılar. Sulla bu birliklere 120.000 toprak pay dağıttı. Ayrıca Demokratların daha önce yaptığı gibi düşmanların kölelerini de azat etti. Bunları klienti denilen kendi koruması yaptı ve hepsine kendi gens ismi olan Cornelius’u verdi.¹⁴

Sulla 88 anayasası ile demokratik düzene bir darbe indirirken bunu 82 anayasası ile taçlandırdı. Taraftarlarından biri olan Valerius Flaccus’un girişimiyle Sulla ömür boyu diktatör ilan edildi. Yasaları kendi isteğine göre değiştirebilir, halktan istediğini katledebilir ve mallarına el koyabilir, müttefik kralların taçlarını alıp kendilerine taç lütfedebilirdi. Forum üzerine atlı heykeli dikilen Sulla’nın yazıtında şöyle bir yazı vardır: “Cornelius Sulla Felix İmperator”. Sulla ve taraftarları demokrasinin başarılarını simgeleyen kuruluşlardan tiksiniyordu. Bu yüzden comitia tributalar yeniden kaldırıldı, tribunusların yetkileri yine alındı ve tribunusların başka bir magistralık yapması yasaklandı, atlılardan yargıç görevi alındı ve senatoya verildi, halka buğday, toprak gibi mal dağıtımına son verildi. Aynı zamanda Sulla censorluğu kaldırmış, böylece senatörlere konsül ve preatorları eyaletlere vali olarak atama yetkisi vermiştir.¹⁵

Alınan bu kararlar Roma ve İtalya demokrasisine öyle ağır bir darbe vurdu ki bir daha asla eski duruma gelemediler. Artık Roma askeri ve kölecî bir diktatörlük olmuştu. Karşısında korkan halk içinde tamamen güvende hisseden Sulla, MÖ 79 yılında kendisine verilen yetkilerden vazgeçmeksizin diktatörlüğü biçimsel olarak bırakmış, emekli olmuştu. Görkemli bir kır evine çekilip günlerini zevk ve sefa içinde geçirdi. Ama yine de civardaki kentlere yasalar yazıyor,

¹⁴ Diakov-Kovalev, “a.g.e.”, s.102-103.

¹⁵ Diakov-Kovalev, “a.g.e.”, s.103; Charles Freeman, *Mısır, Yunan ve Roma Antik Akdeniz Uygarlıkları*, Dost Kitabevi, Ankara, 2003, s.401; Bülent İplikçioğlu, *Helen ve Roma Tarihinin Anahatları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2007, s.86.

beğenmediği memurları ulaklarına çağırtıp hizmetkârlarına katlettiyordu. MÖ 78 yılında ölünce kendisine Campus Martius’ta krallara yaraşır bir cenaze töreni yapıldı. Cansız bedeni lictorların baltaları, askeri sancaklar ve iki bin altın çelenk ile son konutuna götürüldü. Cenaze alayına pontifex kurulu, bütün senato ve İtalya’nın dört bir tarafından gelmiş askerler katılmıştı. Hâlâ kendisinden canlıymış gibi korkuluyor ve ordusundan da geride bıraktıklarından da çekiniliyordu. Sulla’nın ölümünün ardından Roma’ya zorla kabul ettirdiği diktatörlük rejimi başsız kaldı ve bunun sonucunda çalkantılı ve güçsüz bir döneme girildi.¹⁶

Sonuç

Diktatörlük Roma Cumhuriyet kurumlarında olağanüstü bir kurumdur. Diktatörlük ancak olağandışı şartlarda devletin güvenlik sorunu yaşadığı dönemde konsül tarafından atanan en fazla 6 ay süreli bir kurumdur ayrıca konsülün görev süresi bitince diktatörün de görevi biterdi.¹⁷ Tribinus plebis dışındaki tüm makamlar diktatörün emirlerini yerine getirmek zorundaydı. Lakin Sulla böyle yapmamış Roma Cumhuriyet rejimine karşı gelmiş ve diktatörlüğünü zorla ve ömür boyu kabul ettirmiştir. Bunun sonucunda demokratik kurumların tümü kapatılmıştır. Sulla ölmesini istediği kişileri bir liste yayımlatarak ortadan kaldırmıştır. MÖ 79’da diktatörlük haklarını bırakmadan bir nevi emekli olan Sulla yine istediği gibi devleti yönetmiştir. Öldüğünde kendisinden de ordusundan da geride bıraktıklarından da korku duyulmuştur. Lakin Sulla’nın ölümünün ardından devlet başsız kalmış ve sıkıntılı bir döneme girmiştir.

Kaynakça

- DIAKOV, V., KOVALEV, S., (2011), *İlkçağ Tarihi-2 Roma*, Yordam Kitap, İstanbul.
- FREEMEN, Charles, (2003), *Mısır, Yunan ve Roma Antik Akdeniz Uygarlıkları*, Dost Kitabevi, Ankara.
- İPLİKÇİOĞLU, Bülent, (2007), *Helen ve Roma Tarihinin Anahatları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

¹⁶ Diakov-Kovalev, “a.g.e.”, s.103-104

¹⁷ Gökçe Türkoğlu, “Roma Cumhuriyet ve İlk İmparatorluk Dönemlerinin İdari Yapısı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 2, 2009, s.269-270.

Şimay, Ö. (2026). Roma'da Askeri Diktatörlüğün Başlangıcı: SULLA. GBD, 1(1), 63-390.

PENROS, Jane, (2020), *Roma Ordusu Roma Savaş Makinesi'nin Tarihi*, Kronik Kitap, İstanbul.

TEKİN, Oğuz, (2008), *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları, İstanbul.

TÜRKOĞLU, Gökçe, (2009), “Roma Cumhuriyet ve İlk İmparatorluk Dönemlerinin İdari Yapısı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 2.